

Μνήμων

Τόμ. 13 (1991)

ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ. Ι. ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΙΙ. ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΤΣΑΝΙΔΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.428](https://doi.org/10.12681/mnimon.428)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΑΤΣΑΝΙΔΗΣ Δ. (1991). ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ. Ι. ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΙΙ. ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ. *Μνήμων*, 13, 327-330. <https://doi.org/10.12681/mnimon.428>

4. Βιβλιοθήκη

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η βιβλιοθήκη του Ι.Α. Μακεδονίας περιλαμβάνει 720, περίπου, τίτλους βιβλίων και περιοδικών που χρονολογούνται από το 1839 και φθάνουν μέχρι το 1989.

Με τον εμπλουτισμό και τη συνεχή ενημέρωση της ήδη υπάρχουσας στοχεύουμε στη δημιουργία μιας οργανωμένης βιβλιοθήκης ιδιαίτερα στους τομείς της Τουρκολογίας και της Ιστορίας· η ύπαρξη μιας τέτοιας βιβλιοθήκης θα συμβάλει θετικά στο έργο της επεξεργασίας τόσο των οθωμανικών όσο και των ελληνικών αρχείων του Ι.Α. Μακεδονίας.

Ιανουάριος 1990

ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΠΑ

ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ¹

I. ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ – II. ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Τα Αρχεία της Τράπεζας της Ανατολής παραδόθηκαν από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών και στη συνέχεια στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας το 1955. Μετά την παραλαβή τους από το Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, τα αρχεία ταξινομήθηκαν πρόχειρα και το μεγαλύτερο μέρος τους επιστράφηκε στην Εθνική Τράπεζα «ως μη έχον ιστορική αξίαν» (στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας τηρείται σήμερα όλη η σχετική αλληλογραφία)².

Ξεκινώντας την ταξινόμηση ήταν αδύνατο να γνωρίζουμε τι επιστράφηκε και τι κρατήθηκε, καθώς ένας κατάλογος παραληφθέντων φακέλων που υπάρχει στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας περιλαμβάνει και φακέλους οι οποίοι έχουν επιστραφεί στην Εθνική Τράπεζα. Στους υπάρχοντες φακέλους περιλαμβάνεται ένα μέρος της αλληλογραφίας του Υποκαταστήματος Θεσσαλονίκης και του Πρακτορείου Μοναστηρίου των ετών 1905-1913. Πριν προχωρήσουμε στην παρουσίαση του υλικού σημειώνουμε ότι το υλικό έχει τη μορφή δεμένων βιβλίων αντιγράφων αλληλογραφίας και λυτών εγγράφων, συνταγμένων στην ελληνική, γαλλική και τουρκική γλώσσα και τοποθετημένων σε dossiers.

1. Το παρακάτω κείμενο αποτελεί πρόχειρη έκθεση για τα αρχεία της Τράπεζας της Ανατολής, που παρέδωσα στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, πριν ακόμη ολοκληρώσω την ταξινόμηση της αρχειακής μονάδας.

2. Εκτός όμως από το Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, ένα μικρό τμήμα αρχείου της Τράπεζας της Ανατολής (21 συνολικά φάκελοι), υπάρχει σήμερα στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας. Παρουσίαση των περιεχομένων των φακέλων αυτών υπάρχει στο *Γενικό Ευρετήριο του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας*, Αθήνα 1980, σελ. 140-141 που συνέταξε η κα Ευτυχία Λιάτα.

Η κατάσταση του δεν είναι καλή και ένα αρκετά σημαντικό μέρος του έχει υποστεί φθορές και έχει καταστεί δυσανάγνωστο.

Το υλικό αποδελτιώθηκε και ταξινομήθηκε θεματικά. Στην ταξινόμηση παρακολούθησαμε τις ενότητες που υπήρχαν στον κατάλογο παραληφθέντων φακέλων.

Παρόλη την αποσπασματικότητα τους, τα Αρχεία της Τράπεζας της Ανατολής παρουσιάζουν μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον καθώς περιέχουν άφθονα στοιχεία για την οικονομική κίνηση στο χώρο όλης της Μακεδονίας καθώς και στον ευρύτερο νοτιοβαλκανικό χώρο.

Ι. Υποκατάστημα Θεσσαλονίκης

Σύμφωνα με τον κατάλογο παραλαβής το παραπάνω αρχείο θα έπρεπε να περιλαμβάνει συνολικά 865 φακέλους. Στην πραγματικότητα οι φάκελοι που υπάρχουν είναι συνολικά 430 — από τους οποίους πολλοί δε φαίνονται στον κατάλογο παραλαβής— και περιλαμβάνουν έγγραφα των ετών 1905-1912. Η κατάσταση των φακέλων δεν είναι καλή καθώς σε πολλές περιπτώσεις είναι μισοκατεστραμμένοι και δυσανάγνωστοι.

Οι φάκελοι οι οποίοι βρέθηκαν και ταξινομήθηκαν είναι αναλυτικά οι εξής (ακολουθήθηκε η σειρά του καταλόγου παραλαβής):

1. Εκκαθαρίσεις Γραμματίων Πελατών με τη σχετική αλληλογραφία (φακ. 145)
2. Κόπια Εγκατάστασης του Υποκαταστήματος Θεσσαλονίκης με τη σχετική αλληλογραφία (φακ. 1)
3. Αλληλογραφία Κεντρικού και Υποκαταστημάτων (φακ. 5)
4. Αλληλογραφία Πόλεως (φακ. 20)
5. Εσωτερική Αλληλογραφία (φακ. 69)
6. Αλληλογραφία με Κεντρική Διεύθυνση Αθηνών (φακ. 10)
7. Πληροφορίες (φακ. 1)
8. Τρεχούμενοι Ανοικτοί Λογαριασμοί (φακ. 13)
9. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Ανταποκριτών και Πόλεως (φακ. 11)
10. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί (30/6/07 - 30/6/08) (φακ. 1)
11. Αλληλογραφία με Πρακτορείο Μοναστηρίου (εδώ φαίνεται στον κατάλογο ότι υπάρχει ένας μόνο φάκελος, ενώ στην πραγματικότητα υπάρχουν 5)
12. Εμπιστευτική Αλληλογραφία με Κεντρική Διεύθυνση Αθηνών (εδώ υπάρχουν 2 φάκελοι με την εμπιστευτική αλληλογραφία και άλλοι 23 φάκελοι εισερχόμενης αλληλογραφίας με την Κεντρική Διεύθυνση, οι οποίοι δε φαίνονται στον κατάλογο).

Υπάρχουν ακόμη —χωρίς να φαίνονται στον κατάλογο— 4 φάκελοι εισερχόμενης αλληλογραφίας με την Εθνική Τράπεζα.

Μια άλλη κατηγορία φακέλων που δε φαίνονται στον κατάλογο είναι διάφοροι φάκελοι πελατών κατά πόλη και κατά πελάτη.

Απ' αυτούς έχουμε:

- α) 64 φακέλους πελατών κατά πόλη, της περιόδου 1905-1912
- β) 29 φακέλους πελατών κατά πελάτη, της περιόδου 1908-1912.

Οι φάκελοι οι οποίοι παρά το γεγονός ότι περιέχονται στον κατάλογο παραλαβής δεν υπάρχουν στο Ι.Α.Μ., είναι αναλυτικά οι εξής (ακολουθήθηκε η σειρά του καταλόγου παραλαβής):

1. Εξωτερική Αλληλογραφία

2. Συνάλλαγμα
3. Τμήμα Εμπορευμάτων
4. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Εμπορικού
5. Χρεώγραφα
6. Τηλεγραφήματα
7. Αρβανιτίδης
8. Τιμολόγια Πετρελαίων - Εκκαθαρίσεις
9. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Καθέτου Όψεως
10. Διευθύνσεως Σερρών
11. Όροι
12. Αναλύσεις Ισοζυγίων
13. Υπηρεσία Εφοδιασμού
14. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Κεντρικού
15. Τοκομερίδια
16. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Υποκαταστημάτων
17. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Χρεωγράφων
18. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Εξωτερικού
19. Ασφάλειες Εμπορικού
20. Δανείων και Ενεχύρων Γραμματίων
21. Εγγυήσεων.

II. Πρακτορείο Μοναστηρίου

Σύμφωνα με τον κατάλογο παραλαβής το παραπάνω αρχείο θα έπρεπε να περιλαμβάνει συνολικά 151 φακέλους. Στην πραγματικότητα οι φάκελοι που υπάρχουν είναι συνολικά 55 —από τους οποίους 2 δε φαίνονται στον κατάλογο παραλαβής— και περιλαμβάνουν έγγραφα των ετών 1905-1913. Η κατάσταση των φακέλων του αρχείου του Πρακτορείου Μοναστηρίου της Τράπεζας της Ανατολής είναι καλύτερη απ' αυτή του αρχείου του Υποκαταστήματος Θεσσαλονίκης, αν κι εδώ έχουμε κάποιους δυσανάγνωστους φακέλους. Οι φάκελοι οι οποίοι βρέθηκαν και ταξινομήθηκαν είναι αναλυτικά οι εξής (ακολουθήθηκε η σειρά του καταλόγου παραλαβής):

1. Αλληλογραφία Ανταποκριτών (φακ. 30)
2. Αλληλογραφία με Κεντρική Διεύθυνση και Υποκατάστημα Θεσ/κης (φακ. 13)
3. Αλληλογραφία με Εξωτερικό (φακ. 1)
4. Συνάλλαγμα (φακ. 1)
5. Αλληλογραφία Πόλεως (φακ. 3)
6. Αλληλογραφία με Κεντρική Διεύθυνση (φακ. 1)
7. Τρεχούμενοι Λογαριασμοί (φακ. 4).

Υπάρχουν ακόμη 2 φάκελοι ο Ε 12 και ο Ε 14 που δημιουργήθηκαν από αποσπασμένες σελίδες άλλων φακέλων.

Ο Ε 12 περιλαμβάνει έγγραφα που αφορούν τις συναλλαγές του Ελληνικού Προξενείου Μοναστηρίου με το Πρακτορείο Μοναστηρίου της Τράπεζας της Ανατολής.

Ο Ε 14 περιλαμβάνει την αλληλογραφία του Πρακτορείου Μοναστηρίου με το Ελληνικό Προξενείο Μοναστηρίου, την Εφορεία Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Μοναστηρίου, διάφορες Μητροπόλεις, την Εθνική Τράπεζα Αθηνών και την Κεντρική Διεύθυνση της Τράπεζας της Ανατολής.

Οι φάκελοι οι οποίοι παρά το γεγονός ότι περιέχονται στον κατάλογο παραλαβής δεν υπάρχουν στο Ι.Α.Μ., είναι αναλυτικά οι εξής (ακολουθήθηκε η σειρά του καταλόγου παραλαβής):

1. Αλληλογραφία Ανταποκριτών Εξωτερικού
2. Εισπρακτέα Γραμμάτια
3. Αλληλογραφία με Οθωμανική Τράπεζα Μοναστηρίου Α'
4. Αλληλογραφία με Οθωμανική Τράπεζα Μοναστηρίου Β'
5. Πληροφορίες
6. Μηνιαίες Καταστάσεις
7. Ισολογισμοί
8. Αλληλογραφία με Παρίσι
9. Αλληλογραφία Πόλεως.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΤΣΑΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (Α.Υ.Ε.Μ.)

Τα αρχεία της «Αυτόνομης Υπηρεσίας Επισιτισμού Μακεδονίας» (Α.Υ.Ε.Μ.) παραδόθηκαν στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας (Ι.Α.Μ.) στις 26.6.1967 μετά από απόφαση της Συνεδρίας της Επιτροπής των Γενικών Αρχείων του Κράτους¹. Η παράδοση έγινε από την Υπηρεσία Εμπορίου της Θεσσαλονίκης όπου πιθανότατα μεταφέρθηκαν τα αρχεία της Α.Υ.Ε.Μ., μετά την διάλυσή της τον Ιούλιο του 1945. Η Υπηρεσία Εμπορίου παρέδωσε στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, συνολικά 659 φακέλους της περιόδου 1941-1945.

Από τότε και για δύο περίπου δεκαετίες το αρχείο παρέμενε αταξινομήτο στις αποθήκες του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας, πράγμα που είχε ως συνέπεια τη φθορά του αλλά κυρίως τη διάσπασή του. Μία πρώτη προσπάθεια ταξινόμησής του άρχισε στα 1978 από την κυρία Κατερίνα Βλάχου και μία δεύτερη στα 1984 από τον κ. Γ. Πασχαλίδη. Και στις δύο περιπτώσεις όμως δεν ολοκληρώθηκε και δεν επεκτάθηκε στο σύνολο του υλικού.

Η τρίτη και τελευταία ταξινόμηση έγινε από τον Γ. Καλαντζή και εμένα και άρχισε το Νοέμβριο του 1987 για να διαρκέσει περίπου ένα χρόνο.

Η πρώτη φάση της εργασίας μας απαιτούσε τη συγκέντρωση του συνόλου του αρχείου, δηλαδή του τμήματος που είχε αποδελτιωθεί στα 1978, ενός δευτέρου τμήματος που

1. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας (Ι.Α.Μ.), Εισαγωγή Αρχείων, φακ. 8 (1957-1958), α.π. 14568, Απόφαση της Επιτροπής των Γενικών Αρχείων του Κράτους (22.11.1963).